Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum

Tien jaar later

Ontwikkelingen in de maatschappelijke positie van Syrische vluchtelingen in Nederland

Samenvatting van de bevindingen en aandachtspunten voor beleid

Cahier 2026-13

W. Nooitgedagt (WODC/EUR)
M. Maliepaard (WODC)
J. Dagevos (SCP/EUR)

Samenvatting van de bevindingen en aandachtspunten voor beleid

Wybren Nooitgedagt (WODC/EUR), Mieke Maliepaard (WODC), Jaco Dagevos (SCP/EUR)

In de studie 'Tien jaar later' is onderzocht hoe de maatschappelijke positie en leefsituatie van Syrische Nederlanders zich in de afgelopen tien jaar na hun aankomst in Nederland heeft ontwikkeld en welke factoren hierbij een rol spelen. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen samengevat, trekken we conclusies en formuleren we een aantal aandachtspunten voor beleid. Meer verdiepende informatie over de theoretische achtergronden, methodologische aanpak, en gedetailleerde uitkomsten zijn te vinden in de afzonderlijke hoofdstukken van het rapport.

Inleiding

Na hun vestiging in Nederland moeten vluchtelingen hun leven opnieuw opbouwen. Vaker dan andere migranten hebben zij nog geen kennis van de taal of de arbeidsmarkt, en ontbreekt het hen aan netwerken op de plaats van bestemming. Ook kampen zij veelvuldig met mentale gezondheidsproblemen als gevolg van ervaringen in landen van herkomst en tijdens de vlucht. Hoe mensen na het ontvangen van een verblijfsvergunning hun leven weer opbouwen en een positie verwerven in de Nederlandse samenleving is onderwerp van deze studie. We kijken onder meer naar het leren van de Nederlandse taal, participatie op de arbeidsmarkt en het aangaan van sociale contacten. Waar veel onderzoek onder vluchtelingen zich richt op de eerste fase na aankomst, bestrijkt dit onderzoek een langere periode, namelijk tien jaar. We weten dat in de eerste fase van het verblijf zich tal van ontwikkelingen voordoen. In deze studie brengen we in kaart in hoeverre de dynamiek van de eerste jaren zich voortzet naarmate mensen langer in Nederland zijn en welke factoren hierbij door de jaren heen een (veranderende) rol spelen.

Een groot deel van de vluchtelingen die in Nederland de afgelopen jaren een verblijfsvergunning heeft ontvangen is afkomstig uit Syrië. Sinds 2014 vormen zij de grootste groep in verleende asielvergunningen (CBS, 2025). Op basis van unieke longitudinale register- en surveydata die zijn verzameld onder deze groep, kunnen wij uitspraken doen over hun positieverwerving gedurende de eerste tien jaar van hun verblijf in Nederland. Hoewel het onderzoek zich richt op één herkomstgroep, zijn de inzichten die voortkomen uit het onderzoek breder te benutten voor beleid en onderzoek op het gebied van asielzoekers en statushouders.

Longitudinaal & multidimensionaal perspectief op participatie

We bekijken in deze studie de maatschappelijke positie en leefsituatie vanuit een longitudinaal perspectief, dat wil zeggen dat de nadruk ligt op ontwikkelingen door de tijd. Doordat mensen gedurende de eerste tien jaar in Nederland worden gevolgd, kan gedetailleerd in kaart worden gebracht hoe ontwikkelingen verlopen, en in welke fase er veranderingen plaatsvinden. Ook kan op die manier worden onderzocht of ontwikkelingen anders verlopen voor verschillende groepen Syrische Nederlanders (bijvoorbeeld mannen en vrouwen, jongeren en ouderen), en welke andere factoren van invloed zijn op het verloop van ontwikkelingen.

Daarnaast kijken we multidimensionaal - we richten ons op ontwikkelingen op verschillende terreinen of dimensies van positieverwerving en de leefsituatie. Arbeidsmarktparticipatie, taalvaardigheid, sociale netwerken, mentale gezondheid en gevoelens van belonging (je thuis voelen) zijn dimensies die als rode draad door het rapport lopen. Deze dimensies komen in de migratieliteratuur naar voren als centrale thema's die elkaar ook onderling beïnvloeden (bijv. Ager & Strang, 2008; Harder et al., 2018). Het zijn ook onderwerpen die van belang zijn volgens Syrische Nederlanders zelf (zie box 2) en die relevant zijn voor het op statushouders gerichte beleid. Het meenemen van verschillende dimensies stelt ons in staat om een breed beeld te schetsen van de positieverwerving en leefsituatie van vluchtelingen.

Box 1. Syrische Nederlanders

Dit onderzoek gaat over personen met een Syrische achtergrond die tussen 2014 en medio 2016 in Nederland een verblijfsstatus hebben gekregen. Deze groep is inmiddels ca. 10 jaar in Nederland. Omdat ruim negentig procent van hen intussen een Nederlands paspoort heeft (CBS, 2025) spreken we in dit rapport in het algemeen over Syrische Nederlanders. We gebruiken de term (Syrische) statushouders wanneer we zaken bespreken die specifiek van toepassing waren op de periode vóór naturalisatie. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de inburgeringsperiode.

Opbouw van het rapport

Naast dit hoofdstuk is dit rapport opgebouwd uit één breed beschrijvend hoofdstuk (H1) en vier verdiepende hoofdstukken (H2-H5) die elk dieper ingaan op specifieke processen. In hoofdstuk 1 beschrijven we de ontwikkelingen op verschillende dimensies, zoals taal, werk, sociale netwerken en gezondheid. Hierbij onderzoeken we de ontwikkelingen van de groep als geheel, maar kijken we ook naar verschillen tussen mannen en vrouwen, leeftijdsgroepen en naar opleidingsniveau. In hoofdstuk 2 wordt ingezoomd op ontwikkelingen in de arbeidsmarktparticipatie, door loopbaanpaden in beeld te brengen. In hoofdstuk 3 onderscheiden we verschillende participatiegroepen, die laten zien in hoeverre positieverwerving op het ene terrein samenvalt met positieverwerving op het andere terrein en hoe dit verandert door de tijd. In hoofdstuk 4 is er aandacht voor de rol van de regio waarin mensen worden geplaatst nadat zij een verblijfsstatus krijgen. Dat wil zeggen, de impact van de regio op de maatschappelijke positie van vluchtelingen, en de ontwikkeling van die impact door de tijd. In hoofdstuk 5 wordt tot slot dieper ingegaan op de wederzijdse relatie tussen de maatschappelijke positie en mentale gezondheid.

Het LOCS programma

Deze studie maakt deel uit van het Longitudinaal Onderzoek Cohort Statushouders (LOCS). Het LOCS heeft als doel om de maatschappelijke positie en leefsituatie van (voormalige) statushouders te beschrijven en te verklaren.

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen maken we in dit rapport gebruik van twee databronnen. Voor hoofdstukken 1, 3, 4 en 5 maken we gebruik van de vier waves van het surveyonderzoek Nieuwe Statushouders in Nederland (NSN-survey), uitgevoerd in 2017, 2019, 2022, 2024 onder dezelfde Syrische Nederlanders. Op basis van deze gegevens kunnen we uitspraken doen over de groep die tussen 1 januari 2014 en 1 juli 2016 een verblijfsvergunning asiel heeft gekregen. Iedereen die meedeed aan het onderzoek was in 2017 15 jaar of ouder. Meer informatie over deze longitudinale survey is te vinden in bijlage B1.1 en in de afzonderlijke hoofdstukken. Naast surveygegevens maken we gebruik van een door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) samengesteld bestand van gekoppelde registergegevens, waarmee we de positie van alle Syriërs die tussen 2014 en medio 2016 een status kregen kunnen volgen tot eind 2023. De registerdata vormen de basis voor hoofdstuk 2. In de hoofdstukken worden uiteenlopende analysestrategieën toegepast, afhankelijk van de onderzoeksvraag. In de betreffende hoofdstukken worden deze analyses verder toegelicht.

Het LOCS-programma loopt sinds 2017 en wordt uitgevoerd op verzoek van de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Justitie en Veiligheid. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC), de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), en het CBS werken aan het LOCS mee. Eerdere publicaties binnen het programma zijn te vinden op de website van het WODC.

Box 2. De rol van ervaringsdeskundigen

In voorbereiding op dit onderzoek is in samenwerking met Pharos een groep Syrisch-Nederlandse ervaringsdeskundigen samengesteld. Aan hen is de vraag voorgelegd welke onderwerpen volgens hen op dit moment het meest belangrijk waren voor Syrische Nederlanders die ongeveer 10 jaar in Nederland wonen. Het doel van de bijeenkomst was om tot onderzoeksthema's te komen die niet enkel vanuit wetenschappelijk of beleidsmatig perspectief relevant zijn, maar ook voor mensen uit de groep zelf.

Hieruit kwam in twee interactieve sessies naar voren dat het thema bestaanszekerheid in brede zin wordt gezien als het meest relevant in deze fase. Hierbij gaat het enerzijds om financiële situatie en werk, maar ook om je thuis voelen, geaccepteerd worden en welzijn (incl. mentale gezondheid als belangrijk thema).

De insteek was om de informatie van de ervaringsdeskundigen zo veel mogelijk te gebruiken bij het verdere onderzoek binnen het bredere LOCS- onderzoeksprogramma (zie 'Het LOCS programma'). Deze thema's vormen de basis voor een kwalitatief onderzoek onder Syrische Nederlanders dat momenteel wordt uitgevoerd door het Verwey-Jonker instituut in opdracht van WODC. Daarnaast hebben we waar mogelijk de thema's ook meegenomen in het huidige onderzoek. De mogelijkheden hiervoor waren wel wat meer beperkt, doordat de data al was verzameld. Bij de ervaringsdeskundigen kwam bijvoorbeeld ook het onderwerp terugkeerintenties naar voren als relevant thema om te onderzoeken, en dan met name de impact van de val van het Assad-regime. Omdat vrijwel alle data voor dit onderzoek zijn verzameld voor de val van het Assad-regime, kon dit onderwerp hier helaas niet worden meegenomen.

Bevindingen H1- Tien jaar later. Positieverwerving van Syrische Nederlanders in cijfers

Mieke Maliepaard (WODC), Wybren Nooitgedagt (WODC/EUR), Jaco Dagevos (SCP/EUR)

In dit hoofdstuk worden ontwikkelingen in de maatschappelijke postieverwerving en leefsituatie in de eerste tien jaar na aankomst in Nederland in beeld gebracht. De ontwikkelingen blijken per onderzochte dimensie sterk te verschillen, waarbij er duidelijk onderscheid te zien is tussen taal en werk enerzijds, en de andere dimensies.

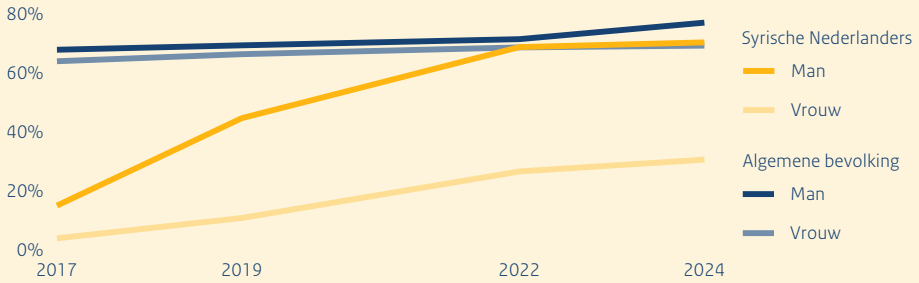
De bevindingen wijzen op een dynamische beginfase waarin op het terrein van taal en werk veel groei zit. In de eerste drie jaar, wanneer de meeste mensen bezig zijn met inburgeren, zien we een sterke toename in Nederlandse taalvaardigheid. Deze toename vlakt daarna af, zowel bij mensen die goed Nederlands spreken als bij mensen die nog veel moeite hebben met Nederlands. Na afronding van de inburgering maken veel mensen de stap naar werk, vinden ze banen op hoger niveau, en hebben ze steeds vaker vaste banen. De sterkste groei zit in de eerste jaren na de inburgering.

Op andere terreinen zien we minder gunstige ontwikkelingen. In de loop der jaren voelen steeds meer Syrische Nederlanders zich eenzaam en het blijft het slecht gesteld met de mentale gezondheid. De sociale contacten nemen over de tijd af. Deze bevindingen laten zien dat veel Syrische Nederlanders niet kunnen terugvallen op functionele netwerken en dat maakt dat zij in combinatie met een vaak slechte mentale gezondheid een kwetsbare maatschappelijke positie innemen.

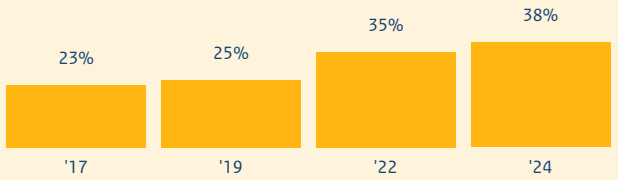
Er zijn grote verschillen in positieverwerving tussen groepen. Mensen die jonger waren bij aankomst in Nederland, maken zich de taal veel makkelijker eigen en maken veelal de stap naar werk. Ook zijn zij minder vaak eenzaam en hebben grotere sociale netwerken dan ouderen. Het opleidingsniveau van mensen voordat zij naar Nederland kwamen, maakt verschil op het gebied van taal en werk. Vooral mensen met maximaal basisonderwijs verschillen van de overige groepen: zij hebben veel meer moeite met het spreken van Nederlands en het vinden van een baan. Ondanks de verschillen tussen de groepen, zijn de ontwikkelingen door de tijd in hoge mate vergelijkbaar.

Tussen mannen en vrouwen zien we in het bijzonder verschillen op het terrein van werk. Met name Syrisch-Nederlandse mannen zijn er in de afgelopen 10 jaar in geslaagd om in groten getale aan het werk te komen, maar voor vrouwen geldt dit minder. Een derde van de Syrisch-Nederlandse vrouwen heeft een baan. Hoewel die participatie nog licht toeneemt, is het niet te verwachten dat zij het niveau van vrouwen in de algemene bevolking zullen benaderen.

Arbeidsparticipatie van vrouwen is lager, maar groeit nog door
Percentage met een betaalde baan, naar geslacht

Syrische Nederlanders hebben steeds minder vaak contact met vrienden
Percentage dat minder dan wekelijks sociaal contact heeft met vrienden en kennissen

In 2024 had 24% van de algemene bevolking minder dan wekelijks contact met vrienden

Syrische Nederlanders hebben vaker angst- of depressiegevoelens
Percentages met een MHI-5 score lager dan 76 (2024)

Bevindingen H2 – Loopbaanontwikkeling van Syrische Nederlanders

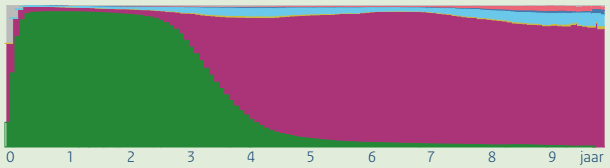
Paula Vrolijk, Zoë Driessen, Han Nicolaas, Lisanne van Leeuwen (CBS)

De arbeidsparticipatie onder Syrische Nederlanders neemt toe naarmate zij langer in Nederland verblijven, maar deze stijging vlakt de laatste jaren af. Onduidelijk is of deze stabilisatie betekent dat dezelfde personen langdurig werk behouden, of dat er sprake is van een onderliggende dynamiek van mensen die werk vinden en anderen die werk weer kwijtraken. De arbeidsloopbaan van Syrische Nederlanders kan niet op voorhand worden opgevat als een lineair proces, maar als een traject waarin verschillende fases elkaar opvolgen en waarin vroege ervaringen (zoals het langdurig volgen van onderwijs) invloed kunnen hebben op latere arbeidsdeelname. We onderzoeken dit door middel van een sequentieanalyse. Daarbij wordt niet alleen gekeken of zij aan het werk zijn, maar vooral hoe hun arbeidsloopbanen zich ontwikkelen. De analyse laat zien dat er zes loopbaantrajecten te onderscheiden zijn (zie figuren). Concluderend zijn er duidelijke verschillen tussen Syrische Nederlanders in individuele loopbaantrajecten en verhullen geaggregeerde cijfers de hoge mate van diversiteit in de loopbanen.

Legenda loopbaantrajecten

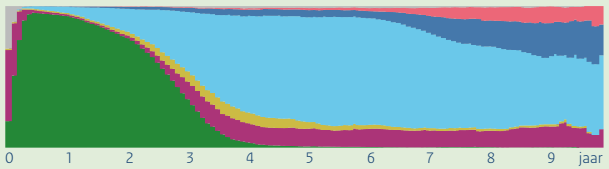
- Bezig met inburgeren
- Niet werkend
- Vast
- Zelfstandige
- Onderwijsvolgend
- Flexibel contract
- Onbekend

Voornamelijk niet-werkend (39%)

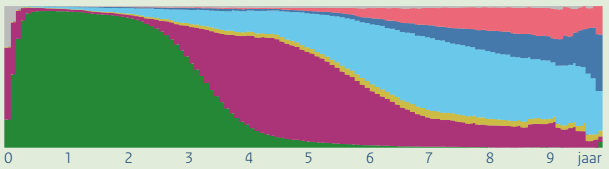
Relatief veel vrouwen, met name vrouwen met partner en kinderen, evenals ouderen en personen die het inburgeringsexamen niet hebben behaald.

Voornamelijk flexibel werk (17%)

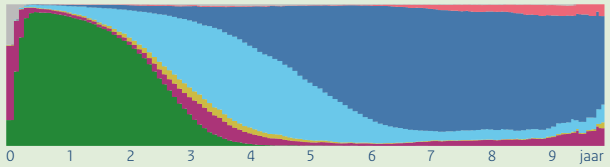
Voornamelijk jonge alleenstaande mannen of mannen met partner en kinderen. Werken vaak via uitzendbureaus en in sectoren als horeca en vervoer.

Latere instroom werk (16%)

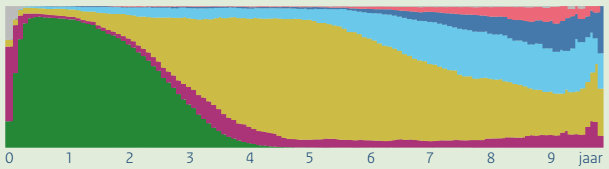
Voornamelijk mannen van middelbare leeftijd met een partner en kinderen. Zij zijn oververtegenwoordigd in de middelste inkomenscategorie.

Van flexibel naar vast (12%)

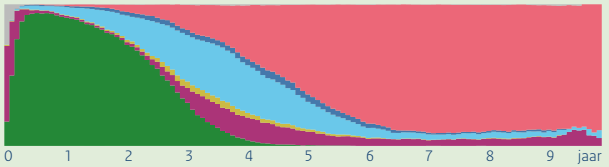
Vaker jonge mannen die relatief vaak het inburgerings-examen hebben behaald. Zij verdienen gemiddeld het hoogste uurloon.

Voornamelijk onderwijsvolgend (8%)

Relatief veel jonge vrouwen met een behaald inburgerings-examen (of tijdelijke vrijstelling).

Zelfstandigen (7%)

Voornamelijk jonge mannen met een partner en kinderen, die gemiddeld lagere uurlonen hebben.

Bevindingen H3 – Verborgen verhalen: Sociale mobiliteit van Syrische Nederlanders op de lange termijn

Vardan Barsegyan, Mees Geenen & Zenab Tamimy (WODC)

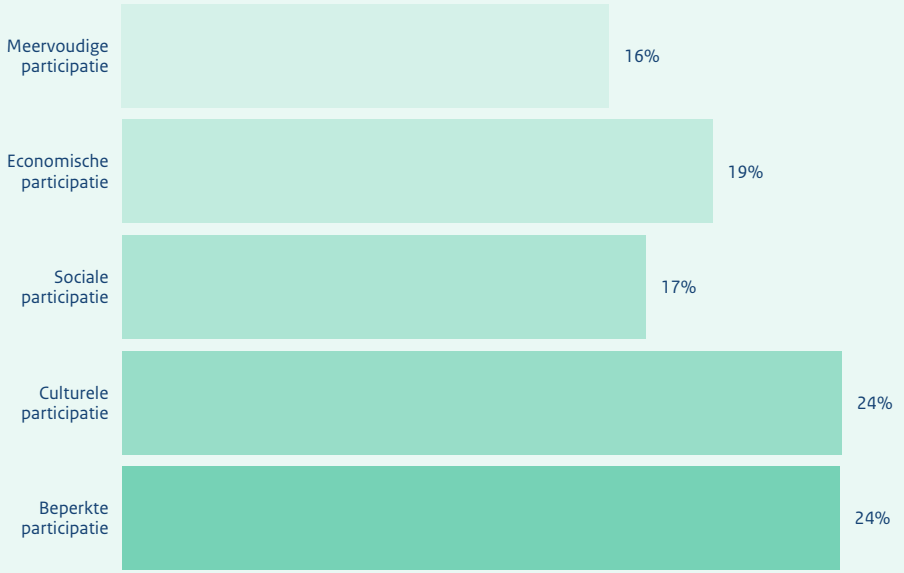
We onderzoeken hoe positieverwerving op verschillende dimensies (economisch, sociaal, cultureel, zie box 3) samengaat over de tijd. We vinden onder Syrische Nederlanders verschillende patronen van positieverwerving, zogenoemde 'participatiegroepen'. De resultaten tonen vijf verschillende participatiegroepen. Eén groep participeert relatief veel op alle dimensies, drie groepen participeren vooral op één van de drie dimensies, en de laatste groep participeert in alle dimensies relatief weinig. Deze groepen ontstaan vroeg, maar niet direct na aankomst en statusverlening; ze kristalliseren enkele jaren na aankomst uit.

We onderzoeken hoe mensen in de tijd tussen groepen bewegen (opwaartse of neerwaartse sociale mobiliteit). Zo krijgen we zicht op ontwikkelingen in plaats van momentopnames. Wij verwachten dat Syrische Nederlanders over tijd transities maken van de ene naar de andere groep. Hierbij is 'opwaartse sociale mobiliteit' een transitie naar een groep met relatief meer participatie; 'neerwaartse sociale mobiliteit' is een transitie naar een groep met relatief minder participatie. Transities tussen groepen met een vergelijkbare mate van participatie beschouwen we als 'horizontale mobiliteit'.

Sociale mobiliteit doet zich relatief vaak voor: afhankelijk van de participatiegroep is er bij ongeveer de helft tot twee derde van de leden sprake van sociale mobiliteit gedurende de onderzoeksperiode. Er is het minst vaak sprake van sociale mobiliteit in de beperkte en meervoudige participatiegroepen. Dat wil zeggen, als mensen vroeg meervoudig participeren dan blijven zij later vaak ook veel participeren, terwijl mensen die beperkt participeren later veelal ook beperkt participeren. Vrouwen en ouderen hebben, vergeleken met mannen en jongeren, een kleinere kans op opwaartse mobiliteit. Ongeveer tien jaar na aankomst in Nederland bevinden vrouwen zich vaker in de beperkte en minder vaak in de economische participatiegroep. Oudere Syrische Nederlanders bevinden zich vaker in de culturele participatiegroep en minder vaak in de economische en meervoudige participatiegroep. Op de korte termijn geldt dat ook voor mensen die langer in opvanglocaties verbleven of meerdere malen zijn overgeplaatst, alhoewel dit effect verdwijnt na verloop van tijd. Daarentegen maken een hoog premigratie opleidingsniveau en het behalen van het inburgeringsdiploma het makkelijker om tot de meervoudige participatiegroep te blijven behoren.

Beleidsfactoren zoals verblijfsduur bij COA spelen vooral in de eerste jaren na huisvesting in een gemeente een rol. Dan ontstaan vroege verschillen, die daarna veelal niet meer verdwijnen. Juist kwetsbare groepen ervaren minder sociale mobiliteit. Om participatie te bevorderen en ongelijkheid te verkleinen is daarom vroegtijdig, gericht beleid nodig: vrouwen, lager opgeleiden en ouderen bevinden zich vaker in beperkte participatiegroepen en ervaren minder opwaartse mobiliteit.

Relatieve verdeling van Syrische Nederlanders over de participatiegroepen (2024)

Box 3. Dimensies van participatie

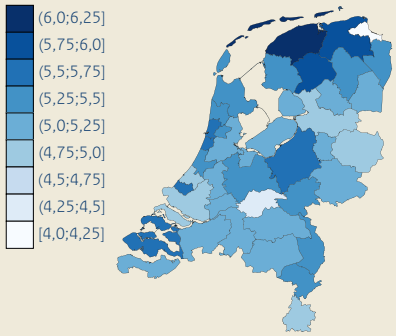
We hebben twaalf indicatoren onderzocht, die we groeperen in drie dimensies: de economische dimensie (het al dan niet hebben van een baan, tevredenheid met de financiële situatie, algemene gezondheid en psychische gezondheid); de sociale dimensie (frequentie van sociaal contact met Syriërs, met Nederlanders en met andere migrantengroepen); en de culturele dimensie (thuisgevoel in Nederland, identificatie met Nederland, hoe vaak moeite met het spreken van Nederlands, lezen en schrijven).

Bevindingen H4 – De invloed van de woonregio op het leven van Syrische Nederlanders over de tijd

Kasper Otten (WODC/EUR)

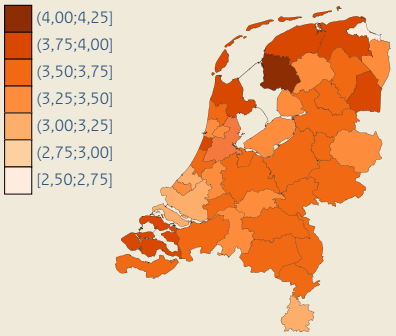
Vanwege het huisvestingsbeleid wonen statushouders gespreid over Nederland en kunnen ze niet kiezen waar ze worden geplaatst. Dit hoofdstuk onderzoekt of en hoe de woonregio van invloed is op de kans om mee te doen in de samenleving. Hierbij wordt gekeken naar vier centrale dimensies van het leven van statushouders: arbeidsparticipatie, taalvaardigheid, mentale gezondheid, en sociale contacten. De woonregio blijkt van invloed op elk van de vier dimensies – waar statushouders geplaatst worden heeft dus invloed op hun participatiekansen. Deze invloed is over het algemeen klein, maar niet verwaarloosbaar. Er zijn duidelijke verschillen tussen dimensies in wanneer de regio van invloed is. Welke regiokenmerken samenhangen met gunstige en ongunstige uitkomsten verschilt ook per dimensie, zoals beschreven bij de figuren hieronder.

De resultaten onderstrepen de invloed van de woonregio. Kennis over welke regio's gunstig zijn voor welke dimensie, kan worden gebruikt om statushouders die vanwege hun woonregio op een bepaalde dimensie nadeel hebben, extra te ondersteunen. Personen die in een ongunstige woonregio worden geplaatst voor arbeidsparticipatie, kunnen bijvoorbeeld extra begeleiding krijgen bij het vinden van werk, terwijl personen die in een ongunstige woonregio worden geplaatst voor taal, extra taallessen aangeboden kunnen krijgen. De periode waarin deze ondersteuning het best geboden kan worden, kan op basis van onze bevindingen worden afgestemd op de periode waarin de woonregio van invloed is.

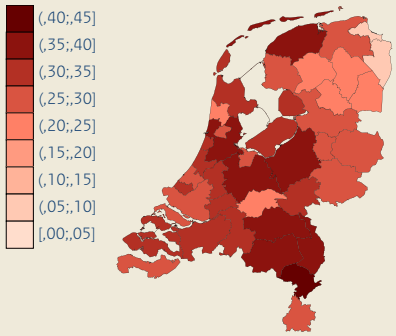
Taalvaardigheid

In regio's met meer Nederlanders zonder migratieachtergrond en veiligere regio's is de taalvaardigheid hoger. Zij kunnen in die regio's waarschijnlijk makkelijker in aanraking komen met de Nederlanders, wat goed is voor hun taalvaardigheid. De invloed van de woonregio is vooral merkbaar in de beginperiode, de fase waarin mensen bezig zijn met de inburgering.

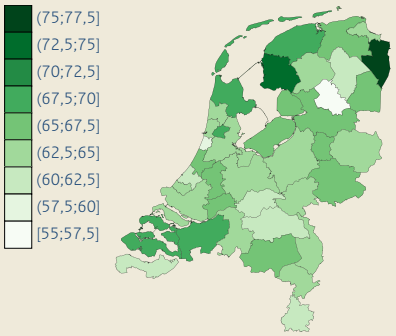
Sociale contacten

In veiligere regio's hebben Syrische Nederlanders vaker contact met Nederlanders zonder migratieachtergrond, en in regio's waar meer mensen op radicaal-rechtse partijen stemmen juist minder vaak. Mogelijk komt dit omdat er in die regio's een grotere sociale afstand is tussen Syrische Nederlanders en andere inwoners. De invloed van de regio is relatief stabiel over de tijd.

Arbeidsparticipatie

De invloed van de woonregio is vooral merkbaar in de middenperiode, wanneer mensen na inburgering de stap naar werk maken. In regio's met meer werkloosheid is de arbeidsparticipatie lager.

Mentale gezondheid

Over de tijd blijken er steeds regio-verschillen te bestaan, de invloed van de regio op mentale gezondheid is dus relatief stabiel over de tijd. Deze verschillen blijken echter niet te verklaren met de onderzochte regiokenmerken.

Bevindingen H5 – Oorzaak of gevolg? Mentale gezondheid als randvoorwaarde én resultaat van participatie

Zenab Tamimy (WODC)

Het is niet goed gesteld met de mentale gezondheid van veel Syrische Nederlanders (zie H1). In dit hoofdstuk wordt gekeken in hoeverre (problemen op het gebied van) mentale gezondheid gevolgen hebben voor participatie van Syrische Nederlanders, en in hoeverre zij juist voortkomen uit participatie. Uit de resultaten blijkt beide: mentale gezondheid beïnvloedt participatie, én participatie heeft invloed op de mentale gezondheid, maar de invloeden verschillen wel per fase en domein.

Kort na aankomst hebben vooral thuisgevoelens invloed op mentale gezondheid. Statushouders die zich vlak na vergunningverlening meer thuis voelen in Nederland, zijn beter beschermd tegen mentale problematiek. Opvallend is dat deze relatie zich in latere fases omdraait: op middellange termijn zorgt een goede mentale gezondheid er juist voor dat mensen zich meer thuis voelen in Nederland.

Op lange termijn zien we vooral de invloed van economische participatie: acht jaar na vergunningverlening heeft vooral de financiële situatie invloed op de latere mentale gezondheid. Ook deze relatie blijkt wederkerig, maar dan vooral in de vroege fase: statushouders die vroeg na aankomst mentaal gezonder zijn, staan er later financieel beter voor.

De bevindingen laten zien dat mentale gezondheid een randvoorwaarde én resultaat is voor participatie. Deze wederkerigheid vergroot de kans op een negatieve spiraal van aanhoudende mentale problematiek en verminderde participatie wanneer niet tijdig wordt ingegrepen.

Het is daarom van belang om mentale gezondheid vroegtijdig, langdurig en laagdrempelig te ondersteunen, bijvoorbeeld door deze onderdeel uit te laten maken van trajecten voor wonen, taal en werk. Dit levert op de langere termijn meervoudige winst op. Vroegtijdig inzetten op een verbeterde mentale gezondheid betaalt zich uit in latere, sterkere economische participatie. Duurzaam inzetten op de verbetering van mentale gezondheid zorgt er voor dat (voormalig) statushouders zich lang na aankomst ook thuis (blijven) voelen in Nederland.

Dit vereist dat thuisgevoelens vooral in de beginfase bevorderd worden. Op de lange termijn zijn trajecten die duurzame structurele participatie bevorderen, zoals effectieve van-bijstand-naar-werkprogramma's en stimulerende onderwijsroutes, essentieel om mentale gezondheid te borgen en verbeteren. Mentale gezondheid is namelijk geen geïsoleerd zorgdomein, maar een scharnierpunt van participatie.

Causale relaties tussen thuisgevoelens en mentale gezondheid, en financiële situatie en mentale gezondheid
Alleen de significante causale relaties over de tijd zijn weergegeven (2017, 2019, 2022, 2024)

Conclusies en belangrijkste bevindingen

In deze studie is op verschillende manieren onderzoek gedaan naar de ontwikkelingen in de maatschappelijke positieverwerving en leefsituatie van Syrische Nederlanders die rond 2015 in Nederland een verblijfstatus hebben gekregen. Uit de veelheid aan bevindingen trekken we een aantal overkoepelende conclusies.

Divergerende ontwikkelingen: vooruitgang, stabilisatie en achteruitgang

Dit onderzoek laat duidelijk zien dat het idee van positieverwerving als een lineaire ontwikkeling waar posities op verschillende dimensies zich geleidelijk aan verbeteren niet opgaat. Met betrekking tot de arbeidsparticipatie en taalverwerving zien we in de eerste jaren een duidelijke verbetering die later voor de groep als geheel afvlakt. De gemiddelde mentale gezondheid verandert in de onderzoeksperiode nauwelijks en blijft op een zorgelijk ongunstig niveau. Mensen voelen zich vaker eenzaam en minder thuis, en ervaren vaker discriminatie naarmate ze langer in Nederland verblijven (h1). De sociale contacten nemen over de tijd af, zowel met personen zonder migratieachtergrond als met andere Syrische Nederlanders. Het zijn bevindingen die ingaan tegen heersende ideeën van integratietheorieën dat ontwikkelingen op verschillende terreinen (taal, werk, sociale contacten) elkaar op een positieve manier wederzijds beïnvloeden en mettertijd leiden tot een verbetering in de positie (vgl. Ager & Strang, 2008). Wie, zoals wij in dit onderzoek, meerdere dimensies in ogenschouw neemt, ziet verschillende uiteenlopende ontwikkelingen.

Fasen in positieverwerving bij taal en werk

Uit de verschillende hoofdstukken blijkt dat het voor de ontwikkelingen in arbeidsmarktparticipatie en taalverwerving mogelijk is om een onderscheid te maken tussen een vroege, midden, en latere periode na statusverlening.

Vroege periode (de eerste drie jaar)

De eerste jaren na aankomst kenmerken zich door een hoge mate van dynamiek op het gebied van taal en werk. In deze periode wegen individuele, regionale en beleidsfactoren het zwaarst (h3, h4). Mensen starten met de inburgering, en in die periode is er een duidelijke stijging in Nederlandse taalvaardigheid (h1), al is deze toename niet bij alle groepen even sterk. In deze periode blijkt ook van belang te zijn in welke regio mensen zijn geplaatst (h4). In sommige regio's leren mensen beter Nederlands dan in andere regio's: bijvoorbeeld waar het regionale percentage Nederlanders zonder migratieachtergrond hoger is. In deze vroege periode maken nog weinig mensen de stap naar werk (h1, h2) – inburgeren is voor veruit de meeste mensen hun hoofdactiviteit. De combinatie van werken en inburgeren komt bij deze onderzoeksgroep – die onder de vorige wet is ingeburgerd – weinig voor (zie ook Miltenburg & Dagevos, 2020).

Middenperiode (4-7 jaar)

De middenperiode is de periode waarin mensen de inburgering hebben afgerond en die daarmee een nieuwe fase markeert. Opvallend is dat in de middenperiode de Nederlandse taalvaardigheid stabiliseert, een ontwikkeling de we zien bij alle leeftijds- en opleidingsgroepen (h1). Wel tekenen zich grote onderlinge verschillen af: jongeren en mensen met een hoger opleidingsniveau spreken (veel) beter Nederlands dan ouderen en lageropgeleiden, bij wie de Nederlandse taalvaardigheid op een laag niveau stabiliseert. Dit is een algemeen bekend patroon bij taalverwerving, jongere mensen (Hartshorne, Tenenbaum, & Pinker, 2018) en mensen met een hoger opleidingsniveau pakken een nieuwe taal (veel) sneller op (Kirsten & Seuring, 2021). De verschillen in taalniveau ontstaan voornamelijk tijdens de inburgeringsperiode (Nooitgedagt & Dagevos, 2026).

De middenperiode kenmerkt zich met name door de toename in de arbeidsparticipatie. Het afronden van de inburgering geeft ruimte om de stap te maken naar (veelal flexibel) werk (h1, h2). Deze sterke toename zien we in het begin vooral onder mannen, en later en veel minder bij vrouwen. Hoe succesvol de stap naar werk is in deze fase hangt voor een deel af van de woonregio waar mensen gevestigd zijn. In regio's waar meer werkloosheid is, maken mensen moeilijker de stap naar werk (h4). Economische participatie in deze periode heeft ook weer consequenties voor de langere termijn; zo blijkt dat Syrische Nederlanders die er in deze fase financieel beter voor staan, op de lange termijn beter beschermd zijn tegen mentale gezondheidsproblematiek (h5). In deze middenperiode beginnen (meer dan kort na statusverlening) duidelijkere patronen van maatschappelijke positieverwerving zich uit te kristalliseren (h3), waarbij het met name vrouwen en lageropgeleiden zijn die een cumulatieve achterstand opbouwen.

Latere periode (8-10 jaar)

De posities die in de eerdere perioden zijn betrokken, beïnvloeden in sterke mate de maatschappelijke posities in de latere periode. Er is sprake van padafhankelijkheid. Dit blijkt ten eerste uit de loopbaananalyses (h2): wie in de eerste 7 jaar niet op de arbeidsmarkt participeerde, doet dat doorgaans in latere jaren ook niet. Ook het onderzoek naar de participatiegroepen (h3) wijst erop dat de positie die na een aantal jaren is ingenomen tot op zekere hoogte het vervolg van de positieverwerving bepaalt. Deze bevindingen wijzen op het belang van investeringen in de eerste jaren na aankomst.

Toch is er in de latere periode nog de nodige dynamiek. Hoewel de arbeidsdeelname van vrouwen op een lager niveau is, stijgt die nog licht door. Onder de werkenden is er sprake van een geleidelijke verbetering van de positie, zichtbaar in meer vaste banen, grotere banen

en hogere beroepsniveaus (h1). Ook het onderzoek naar de participatiegroepen wijst uit dat posities niet volledig vastliggen en er ook in latere jaren nog steeds mobiliteit en verschuivingen plaatsvinden (h3).

Grote verschillen binnen de Syrisch-Nederlandse groep

De resultaten uit dit onderzoek wijzen erop dat niet alleen in de beginfase, maar ook op de langere termijn opleiding, leeftijd en geslacht grote verschilmakers zijn als het gaat om positieverwerving. Ouderen – en dat zijn bij Syrische Nederlanders vaak personen rond de 50 –, vrouwen en lager opgeleiden beheersen het Nederlands minder goed en hebben een aanzienlijk minder goede arbeidsmarktpositie en loopbaantrajecten. Ook mobiliteit naar gunstige participatiegroepen is vooral weggelegd voor hoger opgeleiden, mannen en jongeren. Individuele kenmerken blijken een groot gewicht in de schaal te leggen.

Mentale gezondheid als spil voor sociaal-economische positie en *belonging*

Het is geen nieuwe bevinding dat statushouders vaak een slechte mentale gezondheid hebben. Wel nieuw zijn de uitkomsten van de in dit rapport uitgevoerde analyses dat mentale gezondheid fungeert als oorzaak voor verschillen in participatie en belonging, die op hun beurt gevolgen hebben voor verschillen in mentale gezondheid. Deze wisselwerking – mentale gezondheid als oorzaak en als gevolg – wijst op het belang van mentale gezondheid voor de kansen en het welzijn van (voormalige) statushouders, en daarmee ook op het belang dat mentale gezondheid in het beleid zou moeten hebben.

Het belang van beleid: opvang-, huisvestings- en inburgeringsbeleid

Deze studie wijst op het belang van beleid voor participatie op allerlei terreinen op de korte en de langere termijn. Het huisvestingsbeleid sorteert verschillende effecten op arbeidsparticipatie, taalverwerving en sociale contacten (h4). Met name de arbeidsmarktomstandigheden en de ontmoetingskansen (aandeel personen met of zonder migratieachtergrond, politieke voorkeur) in een regio zijn medebepalend voor de positie en leefsituatie van Syrische Nederlanders. In lijn met eerder onderzoek wijzen de bevindingen van deze studie op de invloed van de opvangperiode. Een lange asielprocedure en dito verblijf in opvanglocaties, verhuizingen tijdens de opvangperiode en uitblijven van zelfstandige huisvesting van statushouders hebben een aantoonbaar negatief effect op participatie en opwaartse mobiliteit (h3).

Wat betreft het inburgeringsbeleid laat deze studie opnieuw zien dat de inburgering een belangrijke fase markeert in het leven van (Syrische) statushouders: bijna iedereen doet hieraan mee en voor een grote groep is dit de hoofdactiviteit in de eerste jaren na statusverlening (h2); het afronden van de inburgering draagt bij aan opwaartse mobiliteit (h3).

Aandachtspunten voor beleid

Tegen de achtergrond van dit brede palet aan uitkomsten van dit onderzoek zouden we een viertal bevindingen, die wijzen op een ongunstige (ontwikkeling in) positieverwerving of leefsituatie, onder de aandacht van het beleid willen brengen:

1. De aanhoudend slechte mentale gezondheid van veel Syrische Nederlanders
2. De bevinding dat 40% van de Syrische Nederlanders die hier al geruime tijd wonen niet of nauwelijks betaald werk heeft gehad. Dit geldt vooral voor vrouwen; van hen heeft 70% niet of nauwelijks werk gehad.
3. De forse en aanhoudende verschillen in Nederlandse taalvaardigheid tussen leeftijdsgroepen en mensen met verschillende opleidingsniveaus.
4. Afname in sociale contacten en thuisgevoel, toename ervaren discriminatie

Deze bevindingen speelden in meer of mindere mate ook al bij eerdere vluchtelingengroepen in Nederland (Bakker, 2016; Maliepaard, Witkamp, & Jennissen, 2017). Dit wijst erop dat we te maken hebben met een weerbarstig vraagstuk. Wil beleid hierop van invloed zijn, dan is het nodig dat het beleid effectiever wordt. Hieronder bespreken we onze aandachtspunten voor beleid. Ons vertrekpunt is dat de overheid met het bestaande opvang- en inburgeringsbeleid een breed instrumentarium in handen heeft om de positie en leefsituatie te verbeteren. Echter om dat te bereiken zijn binnen zowel het opvang- en inburgeringsbeleid belangrijke aanpassingen nodig. We bespreken deze in het licht van de huidige knelpunten van het beleid en in relatie tot recente beleidsontwikkelingen (i.h.b. de door het Kabinet onlangs uitgebrachte “Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers”).

Bestaand beleid verbeteren

Opvangbeleid: meer participatiemogelijkheden, maar langere wachttijden

Uit dit en ander onderzoek weten we dat het opvangbeleid invloed heeft op zowel de mentale gezondheid als de latere participatiekansen van statushouders. Het veelvuldig verhuizen, de beperkte voorzieningen en gebrekkige privacy, het ontbreken van mogelijkheden om de taal te leren en te werken, en het lange wachten op een status bezorgen statushouders een slechte start. Hier is veel winst te behalen. Recente beleidsontwikkelingen doen hiertoe een eerste aanzet. Zo staat in het coalitieakkoord dat in de opvang “waar nodig, ingezet [wordt] op […] verbeterde trauma- en verslavingszorg. (Rijksoverheid, 2026, p.37)”, hetgeen het belang onderstreept dat er al gedurende de opvangperiode meer aandacht is voor mentale gezondheidsproblematiek van asielzoekers. Het beleid heeft ook op het terrein van participatie stappen gezet. Met het schrappen van de 24 wekeneis zijn sinds eind 2023 de mogelijkheden toegenomen van asielzoekers om te werken, en dat is zichtbaar in de cijfers (CBS, 2024). In de Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers worden aanvullende maatregelen voorgesteld

(zoals werken toestaan niet na 6 maar na 3 maanden) die beogen de arbeidsparticipatie van (kansrijke) asielzoekers te stimuleren. Verder krijgen (kansrijke) asielzoekers de mogelijkheid om vanaf het begin van de opvangperiode Nederlands te leren. Deze plannen, die al geruime tijd door onderzoekers en beleidsmakers zijn bepleit, zullen er hopelijk toe leiden dat de asielperiode minder in het teken zal komen te staan van "verloren tijd" of "wachttijd" en gaan bijdragen aan een betere mentale gezondheid en gunstigere participatiekansen. Belangrijk is wel dat dergelijke beleidsinspanningen ook terechtkomen bij groepen waarvan we uit dit onderzoek weten dat het risico op achterstand groot is, zoals lager opgeleiden en ouderen.

Of deze positieve verwachtingen uitkomen is echter nog maar de vraag. In de genoemde Startnotitie is het streven geformuleerd naar een 'stabiel toelatings- en opvanglandschap'. Daar is echter op dit moment geen sprake van, terwijl dit voor de participatie en mentale gezondheid van asielzoekers en statushouders van groot belang is. De duur van het verblijf in de opvang en de wachttijden nemen alleen maar toe en asielzoekers moeten vaak verhuizen tijdens de opvangperiode. Dit zijn factoren waarvan we weten dat ze belemmerend zijn voor de mentale gezondheid, het leren van de taal en de kansen op werk. Met de invoering van het Europees Asiel- en Migratiepact is het bovendien te verwachten dat de wachttijden in de opvang op gaan lopen (Algemene rekenkamer, 2026a). Het is niet onwaarschijnlijk dat er dan nog meer mensen in de noodopvang terecht komen. Dit zal niet bijdragen het verbeteren van de (al stevige) mentale gezondheidsproblemen onder asielzoekers. Het blijft dus zaak om te investeren in stabiliteit in de opvangperiode (weinig verhuizingen), eigen voorzieningen voor bewoners en volop participatiemogelijkheden. Maar om daadwerkelijk een impuls te geven aan de taalverwerving, participatie en aan de verbetering van de mentale gezondheidsproblemen zal de opvangduur aanzienlijk naar beneden moeten.

Inburgeringsbeleid: taal leren op B1 niveau en nadruk op werk, met de nodige knelpunten

Sinds 2022 is een nieuwe inburgeringswet in werking, die ertoe moet leiden dat een groot deel van de inburgeraars een hoger taalniveau (B1) bereikt en vaker aan het werk gaat. Dualiteit is een belangrijke doelstelling van het beleid, dat wil zeggen dat het leren van de taal en (arbeids) participatie worden gecombineerd en elkaar versterken. In hoeverre het huidige inburgeringsbeleid een belangrijke bijdrage kan leveren aan de door ons geconstateerde aandachtspunten van het beleid, is nog moeilijk te zeggen. De inburgeringsperiode duurt drie jaar en nog maar onlangs zijn de eerste kwantitatieve gegevens naar buiten gebracht (CBS, 2026). Tussentijdse evaluaties wijzen evenwel op verschillende knelpunten in het inburgeringsbeleid (Algemene rekenkamer, 2026b; Damen et al., 2026; Witvliet, Van der Zwan, Mack, & Belhaj-Haddou, 2026). Er is sprake van lange wacht- en doorlooptijden, er zijn aanwijzingen dat minder inburgeraars dan verwacht op B1-taalniveau zullen inburgeren, en werken en inburgeren blijken in de praktijk elkaar niet altijd te versterken. In de al eerder genoemde Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers wordt een aantal voorstellen gedaan om deze en andere knelpunten in de inburgering weg te nemen. Daarbij is het uitgangspunt helder: 'Betaald werk is de standaard', aldus de notitie. Er moeten meer mogelijkheden komen om tijdens de inburgering te werken, het aantal startbanen wordt uitgebreid en er komen maatregelen die ertoe moeten leiden dat werkende statushouders gaan wonen in de gemeente waar ze werken. In beginsel zijn dit veelbelovende voorstellen, maar kanttekeningen zijn er ook.

Een sterkere nadruk op werk

De nadruk op arbeidsmarktparticipatie in het voorgenomen beleid vergt duidelijkheid over de plaats van werk in het inburgeringsbeleid, zowel voor de uitvoering als voor de statushouders zelf. Momenteel is het zo dat werken en inburgeren elkaar in de weg zitten: wie werkt heeft minder tijd om aandacht te besteden aan inburgeringslessen en wie zich sterk wil richten op de inburgering, heeft minder ruimte om te werken (Dagevos et al., 2026; Damen et al., 2026). Het is belangrijk om hier voorzieningen voor te treffen. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door het aanbieden van (meer) avondlessen. Uit onderzoek blijkt echter dat het concentreren op de stof bij avondlessen vaak lastig is (Damen et al., 2026). Er is daarom waarschijnlijk meer winst te behalen op het aanbieden van duale trajecten, waar werk en leren op elkaar zijn afgestemd. Dit gebeurt vooralsnog weinig, en dit is iets waar het kabinet op in wil zetten. (Dagevos et al., 2026; Damen et al., 2026). Bij de uitwerking van dit beleid dient wel goed te worden nagedacht over de wijze waarop het leren op de werkvloer kan worden gefaciliteerd. Er zijn namelijk aanwijzingen dat in veel banen waar statushouders terechtkomen de leer- en ontwikkelmogelijkheden beperkt zijn (Dagevos et al., 2026; Damen et al., 2026). Het is een risico dat werk ten koste gaat van taalverwerving. Het is van belang om te voorkomen dat een "werk boven alles"-benadering leidt tot een groep aan de onderkant van de arbeidsmarkt die niet goed Nederlands leert, met negatieve gevolgen voor (passende) baankansen en sociale inbedding zoals we dat nu lijken te zien bij Oekraïense vluchtelingen (Nooitgedagt, Oijevaar, & Van Enk, 2026; Tamimy & Maliepaard, 2026).

Uit onderzoek is bekend dat een Nederlandse diploma de kans op het vinden van een baan die beter aansluit bij het opleidingsniveau bevordert (Bakker, 2016; Kanas & Van Tubergen, 2009). Toch blijkt uit ons onderzoek dat maar een klein deel van de statushouders die route volgt. Uit oogpunt van participatie is dat jammer. De onderwijsroute in de huidige wet inburgering biedt hiervoor meer mogelijkheden. Tot nu toe is de deelname hieraan echter beperkt, ondanks de relatief grote groep jonge statushouders (CBS, 2026). Dat dit ook anders kan blijkt bijvoorbeeld uit de keuze van de gemeente Amsterdam om deze route te stimuleren, en dat is zichtbaar in de deelnamecijfers (De Gruijter, Acherrat, & Gehring, 2025). Het is van belang dat

de nieuwe aanpak om statushouders aan het werk te krijgen deelname aan de onderwijsroute niet ontmoedigt.

Het inburgeringsbeleid werkt niet voor iedereen even goed

Het inburgeringsbeleid heeft tot doel om de taalvaardigheid en arbeidsparticipatie van statushouders te bevorderen. Uit ons onderzoek blijkt dat er op deze twee terreinen forse en aanhoudende verschillen zijn tussen groepen. Het is waarschijnlijk ook niet realistisch om te verwachten dat alle asielzoekers en statushouders even goed Nederlands zullen kunnen leren (zoals ouderen, laaggeletterden) of even vaak aan het werk kunnen gaan (zoals ouderen). Feitelijk is de arbeidsmarktparticipatie van (Syrisch-Nederlandse) mannen na 10 jaar niet zoveel lager dan dat van de algemene bevolking. Maar de arbeidsdeelname van vrouwen blijft ver achter bij mannen, ondanks hun vergelijkbare Nederlandse taalvaardigheid. Bij de vrouwen is het onbenut arbeidspotentieel daarmee ontzettend groot. Onderzoek naar de arbeidsparticipatie van Syrisch-Nederlandse vrouwen wijst op het belang van verschillende factoren zoals traditionele opvattingen over de rol van vrouwen, de gezinssituatie en discriminatie (Van der Zwan & Van Tubergen, 2024). Ook blijkt het huidige beleid vrouwen nog onvoldoende te bereiken (De Gruijter et al., 2025). Hoewel het een van de doelen van het huidige kabinet is om de participatie van vrouwelijke statushouders te verhogen, zijn hier nog geen concrete stappen voor voorgesteld. Als het doel is om de arbeidsparticipatie van statushouders te verhogen, is het dus essentieel om veel explicieter in te zetten op vrouwen.

Belangrijke stappen in het opvang- en inburgeringsbeleid, maar niet alle knelpunten weggenomen

Met het opvang- en inburgeringsbeleid heeft de overheid belangrijke instrumenten in handen om de mentale gezondheid, taalverwerving en arbeidsparticipatie van asielzoekers en statushouders te verbeteren en de knelpunten die wij hierboven signaleren aan te pakken. In de afgelopen jaren zien we dat het beleid zich steeds sterker richt op het stimuleren van het leren van de taal en de arbeidsparticipatie. In het licht van de door ons geformuleerde aandachtspunten zijn dit belangrijke stappen. In de eerder genoemde startnotitie verschuift het zwaartepunt nog sterker naar werk, en het leren van taal op en door werk gedurende de opvang- en inburgering. Hierbij is aanvullend winst te behalen als het opvang- en inburgeringsbeleid sterker op elkaar gaan aansluiten, waardoor inburgerings- en participatieactiviteiten van gemeenten eerder en beter kunnen worden uitgevoerd. Het is lang staand advies van wetenschappers en een lang gekoesterde wens van (gemeente)bestuurders (ABDTopconsult, 2024; VNG, 2025) en maatschappelijke organisaties om opvang en inburgering als een aaneengesloten keten te zien (en niet als aparte beleidsterreinen). Het is wel van belang dat het zwaartepunt niet te ver naar werk verschuift, zodat het niet ten koste gaat van het leren van Nederlands.

Aanvullend beleid

Het op asielzoekers en statushouders gerichte opvang- en inburgeringsbeleid bestrijkt de eerste jaren van hun verblijf in Nederland. Een van de conclusies van deze studie is dat er over de onderzochte periode van 10 jaar geen eenduidige beweging is naar een stabiele en verbeterde positie en leefsituatie. Een andere constatering is dat er geen specifiek beleid bestaat dat zich richt op meer sociaal-culturele vraagstukken als thuisgevoel en sociale contacten, waarvan we vaststellen dat deze zich eerder ongunstig dan gunstig ontwikkelen. Er zijn dus goede redenen om na te denken over de vraag of er beleid nodig is voor de periode na de inburgering en voor beleid gericht op zaken als thuisgevoel, sociale contacten en discriminatie. Een goed begin van deze gedachtevorming is om te onderzoeken in hoeverre algemene voorzieningen voor (voormalige) statushouders het zelfde bereik en dezelfde werking hebben als voor personen uit de algemene bevolking. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de Participatiewet, de Jeugdzorg en instellingen voor de geestelijke gezondheidszorg. Als dit niet het geval is, kan gericht worden bepaald hoe de dienstverlening voor (voormalige) statushouders te verbeteren. Verder is het van belang om effectieve initiatieven te inventariseren die aangrijpen op het bevorderen van een brede inbedding van statushouders in dit land. Dit onderzoek laat zien dat de mate van thuis voelen over de tijd bezien aan slijtage onderhevig is en ervaringen met discriminatie toenemen. Ook is er de afgelopen periode veel onrust rondom het openen van nieuwe azc's, hetgeen zich op een aantal plekken uitte in gewelddadig gedrag richting opvanglocaties (NOS, 2026). Het is niet ondenkbaar dat deze ontvangst het thuis kunnen voelen in Nederland van asielzoekers nadelig beïnvloedt en op die manier ook hun mentale gezondheid. Het gevoel geen onderdeel van een samenleving te (mogen) zijn heeft in potentie allerhande nadelige gevolgen en het zou dan ook te betreuren zijn als we over 10 jaar moeten constateren dat het sterke thuisgevoel van Syrische Nederlanders of nieuwe statushouders in de loop van die jaren is weggezakt.

Literatuur

ABDTopconsult. (2024). *Bouwstenen voor het asielbeleid en asielstelsel.* ABDTopconsult.

Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies, 21*(2).

Algemene rekenkamer. (2026a). *Achterstanden in de asielprocedure lopen weer verder op, screening op terrorisme pas na 2 jaar.* Geraadpleegd op 17-06-2026, van https://www.rekenkamer.nl/actueel/nieuws/2026/05/20/achterstanden-in-de-asielprocedure-lopen-weer-verder-op-screening-op-terrorisme-pas-na-2-jaar

Algemene rekenkamer. (2026b). *Onbenut potentieel: Gebrek aan resultaten taalverwerving en arbeidsparticipatie bij inburgering.* Algemene rekenkamer.

Arendt, J. N., Dustmann, C., & Ku, H. (2025). Permanent residency and refugee immigrants' skill investment. *Journal of Labor Economics, 43*(2).

Bakker, L. (2016). *Seeking Sanctuary in the Netherlands: Opportunities and obstacles to refugee integration* (PhD Proefschrift). Erasmus Universiteit Rotterdam. van http://hdl.handle.net/1765/79617

CBS. (2024). *Tewerkstellingsvergunningen voor asielzoekers: Eén jaar na de afschaffing van de 24-wekeneis.* Den Haag: CBS.

CBS. (2025). *Asiel en integratie 2025: Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders.* CBS

CBS. (2026). *Helft statushouders gestart in 2022 binnen drie jaar ingeburgerd.* Geraadpleegd op 2026-09-07, van https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2026/25/helft-statushouders-gestart-in-2022-binnen-drie-jaar-ingeburgerd

Dagevos, J., Damen, R., Hekelaar, A., Moors, F., Rens, M., & Watzeels, A. (2026). *Op koers met het nieuwe inburgeringsbeleid in Rotterdam?: Samenvatting, conclusies en aanbevelingen.*

Damen, R., Hekelaar, A., Moors, F., Rens, M., Watzeels, A., & Dagevos, J. (2026). *Op koers met het nieuwe inburgeringsbeleid in Rotterdam?: Procesresultaten en verdiepend onderzoek naar dualiteit.*

De Gruijter, M., Acherrat, F., & Gehring, A. (2025). *De Wet inburgering 2021 in uitvoering: Ervaringen van inburgeraars en professionals in Amsterdam.* Verwey-Jonker.

Harder, N., Figueroa, L., Gillum, R. M., Hangartner, D., Laitin, D. D., & Hainmueller, J. (2018). Multidimensional measure of immigrant integration. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 115*(45), 11483–11488.

Hartshorne, J. K., Tenenbaum, J. B., & Pinker, S. (2018). A critical period for second language acquisition: Evidence from 2/3 million English speakers. *Cognition, 177*, 263–277.

Kanas, A., & Van Tubergen, F. (2009). The impact of origin and host country schooling on the economic performance of immigrants. *Social forces, 88*(2), 893–915.

Kirsten, C., & Seuring, J. (2021). Destination-language acquisition of recently arrived immigrants: Do refugees differ from other immigrants? *Journal for Educational Research Online, 13*(1), 128–156.

Maliepaard, M., Witkamp, B., & Jennissen, R. (2017). *Een kwestie van tijd?: De integratie van asielmigranten, een cohortonderzoek.* WODC.

Miltenburg, E., & Dagevos, J. (2020). Looking Beyond Employment: Participation Profiles of Syrian Refugees in the Netherlands. *International Migration, 59*(4), 59–73.

Nooitgedagt, W., & Dagevos, J. (2026). *Policy matters: Developments in the language acquisition of Syrian refugees in the Netherlands and the impact of reception and civic integration policies.* [Manuscript submitted for publication]. https://doi.org/10.31235/osf.io/qk6hx_v1

Nooitgedagt, W., Oijevaar, H., & Van Enk, B. (2026). *Ontwikkelingen in arbeidsmarkt-participatie en taalvaardigheid van Oekraïense vluchtelingen: Resultaten uit longitudinaal surveyonderzoek.* WODC.

NOS. (2026). *Binnenkijken in de noodopvang Loosdrecht: 'Ik voelde me bang'.* NOS Nieuws. Geraadpleegd op 2026-07-20, van https://nos.nl/video/2621362-binnenkijken-in-de-noodopvang-loosdrecht-ik-voelde-me-bang

Rijksoverheid. (2026). *Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers*

Tamimy, Z., & Maliepaard, M. (2026). *Psychosociaal welbevinden van Oekraïense vluchtelingen in Nederland: Resultaten uit longitudinaal surveyonderzoek.* WODC.

Van der Zwan, R., & van Tubergen, F. (2024). Employment and work intentions of refugee women. Evidence on Syrians in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies, 48*(16), 3293–3314. https://doi.org/10.1080/01419870.2024.2388684

VNG. (2025). *Van wachtstand naar werkstand. Een alternatief plan voor opvang en integratie.* Vereniging voor Nederlandse gemeenten.

Witvliet, M., Van der Zwan, R., Mack, A., & Belhaj-Haddou, S. (2026). *Tussenevaluatie Wet Inburgering 2021. Eindrapport.* Amsterdam: Regioplan.Bevindingen H2 – Loopbaanontwikkeling van Syrische Nederlanders

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC), Kennisinstituut voor de rechtsstaat, is een onafhankelijk kennisinstituut dat valt onder het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC draagt bij aan behoud en verbetering van de rechtsstaat via het (laten) uitvoeren van kwalitatief hoog wetenschappelijk onderzoek. En door het aanbieden van gevraagde en ongevraagde kennis, verbeterpunten en (waar mogelijk) denkrichtingen.

Voor meer informatie, bezoek www.wodc.nl.